ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
ФАКУЛЬТЕТ СУСПІЛЬНИХ НАУК
Кафедра психології

ЗАТВЕРДЖУЮ
Декан факультету суспільних наук
_____/Остапець Ю.О./
«01» січня 2021 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ПСИХОЛОГІЯ СІМ'Ї

Рівень вищої освіти	**перший (бакалаврський) рівень вищої освіти**
Галузь знань	**05 Соціальні та поведінкові науки**
Спеціальність	**053 Психологія**
Освітня програма	**Психологія**
Статус дисципліни	**вибіркова**
Мова навчання	**українська**

Ужгород 2021

Робоча програма навчальної дисципліни «**Психологія сім'ї**» для здобувачів вищої освіти галузі знань **05 Соціальні та поведінкові науки** спеціальності **053 Психологія** освітньої програми **Психологія.**

Розробники: Смук О.Т. канд.психол.наук., доц.

Робочу програму розглянуто та затверджено на засіданні кафедри ***Психології***

протокол № 14 від «1» липня 2021 р.

Завідувач кафедри _____ проф. Михайлишин У.Б.

Схвалено науково-методичною комісією _____ факультету Суспільних наук

протокол № 8 від «1» липня 2021 р.

Голова науково-методичної комісії _____ (Бондар О.О.).

© Смук О.Т., 2021р.

© ДВНЗ «Ужгородський національний університет», 2021 р.

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	**Розподіл годин за навчальним планом**	
	Денна форма навчання	Заочна форма навчання
Кількість кредитів 4	Рік підготовки:	
Загальна кількість годин – 120/120	4	4
Кількість модулів –2/2	Семестр:	
Тижневих годин для денної форми навчання: 3,5 аудиторних –60/16 самостійної роботи студента – 60/104	7	8
	Лекції:	
	30	10
	Практичні (семінарські):	
Вид підсумкового контролю: екзамен	Лабораторні:	
	30	6
Форма підсумкового контролю: усний	Самостійна робота:	
	60	104

2. МЕТА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Метою вивчення навчальної дисципліни **«Психологія сім'ї»** є формування у студентів наукового розуміння основ психології сім'ї, ознайомити студентів з знаннями психології сімейних стосунків, що є неодмінною складовою частиною компетентності психолога, що пов'язано з розвитком практики консультативної допомоги сім'ї у вирішенні складних для неї проблем.

Відповідно до освітньої програми, вивчення дисципліни сприяє формуванню у здобувачів вищої освіти таких компетентностей:

Загальні компетентності:

ЗК1. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК2. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК3. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.

ЗК4. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК5. Здатність бути критичним і самокритичним.

ЗК6. Здатність приймати обґрунтовані рішення.

ЗК7. Здатність генерувати нові ідеї (креативність)

ЗК8. Навички міжособистісної взаємодії.

ЗК10. Здатність реалізовувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку,верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК11. Здатність зберегти та примножувати моральні, культурні

Спеціальні (фахові) вміння (компетентності):

СК1. Здатність оперувати категоріально-понятійним апаратом психології.

СК2. Здатність до ретроспективного аналізу вітчизняного та зарубіжного досвіду розуміння природи виникнення, функціонування та розвитку психічних явищ.

СК3. Здатність до розуміння природи поведінки діяльності та вчинків.

СК4. Здатність самостійно збирати та критично опрацьовувати, аналізувати та узагальнювати психологічну інформацію з різних джерел.

СК5. Здатність використовувати валідний і надійний психодіагностичний інструментарій.

СК7. Здатність аналізувати та систематизувати одержані результати, формулювати аргументовані висновки та рекомендації.

СК9. Здатність здійснювати просвітницьку та психопрофілактичну роботу відповідно до запиту

СК12. Здатність до особистісного та професійного самовдосконалення, навчання та саморозвитку.

3. ПЕРЕДУМОВИ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Передумовами вивчення навчальної дисципліни «**Психологія сім'ї**» є опанування таких навчальних дисциплін (НД) освітньої програми (ОП): ОК18 Соціальна психологія, ОК19 Вікова психологія, ОК2 Ділова українська мова.

4. ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Відповідно до освітньої програми **«Психологія»,** вивчення навчальної дисципліни повинно забезпечити досягнення здобувачами вищої освіти таких програмних результатів навчання (ПРН)**:**

Програмні результати навчання	**Шифр ПРН**
Аналізувати та пояснювати психічні явища, ідентифікувати психологічні проблеми та пропонувати шляхи їх розв'язання.	ПР1
Здійснювати пошук інформації з різних джерел, у т.ч. з використанням інформаційно-комунікаційних технологій, для вирішення професійних завдань.	ПР3
Відповідально ставитися до професійного самовдосконалення, навчання та саморозвитку.	ПР15
Демонструвати соціально відповідальну та свідому поведінку, слідувати гуманістичним та демократичним цінностям у професійній та громадській діяльності.	ПР17

Очікувані результати навчання, які повинні бути досягнуті здобувачами освіти після опанування навчальної дисципліни «**Психологія сім'ї** »:

Очікувані результати навчання з дисципліни	**Шифр ПРН**
Застосовувати набуті знання для аналізу психологічної сутності різних проявів поведінки і діяльності особистості; аналізувати психологічний зміст, структуру та умови розвитку особистості та окремих її складових; оцінювати із застосуванням відповідних методичних засобів (тестових методик) та встановлених критеріїв рівень розвитку власних пізнавальних процесів (відчуття, сприймання, уява, пам'ять, мислення, мовлення, увага) та емоційно-вольових процесів (емоції, почуття, воля); визначати, аналізувати та пояснювати психічні явища, ідентифікувати психологічні проблеми та пропонувати шляхи їх розв'язання; демонструвати розуміння закономірностей та особливостей розвитку і функціонування психічних явищ в контексті професійних завдань; рефлексувати та критично оцінювати достовірність одержаних результатів психологічного дослідження, формулювати аргументовані висновки; формулювати мету, завдання дослідження, володіти навичками збору первинного матеріалу, вміння дотримуватися процедури дослідження. Уміння: ілюструвати прикладами закономірності та особливості функціонування та розвитку психічних явищ; складати та реалізовувати програму психопрофілактичних та просвітницьких дій, заходів психологічної допомоги у формі лекцій, бесід, круглих столів, ігор, тренінгів, тощо, відповідно до запиту; пропонувати власні способи вирішення психологічних задач і проблем у процесі професійної діяльності, приймати та аргументувати власні рішення щодо їх розв'язання; розуміти важливість збереження здоров'я (власного й навколишніх) та за потреби визначати зміст запиту до супервізії; презентувати результати власних досліджень усно / письмово для поінформованої аудиторії, формулювати розгорнутий аналіз та тези досліджень.	ПР1

Здійснювати збір та інтегрований аналіз матеріалів з різних джерел; володіти комп'ютерними навичками для здійснення ефективної комунікаційної взаємодії (використання мережі Інтернет для опанування рекомендованих електронних джерел, робота у Microsoft Office Power Point при підготовці доповіді з презентацією); використовувати різноманітні інформаційні джерела для повного та всебічного встановлення певних обставин; оперувати професійними поняттями; здійснювати реферування наукових джерел, обґрунтовувати власну позицію, робити самостійні висновки; самостійно обирати та застосовувати валідний і надійний психодіагностичний інструментарій (тести, опитувальники, проективні методики тощо) психологічного дослідження та технології психологічної допомоги; демонструвати соціально відповідальну та свідому поведінку, слідувати гуманістичним та демократичним цінностям; демонструвати відповідальне ставлення до професійного самовдосконалення, навчання та саморозвитку.	ПР3
Професійне самовдосконалення майбутнього фахівця відбувається у двох взаємопов'язаних формах–самоосвіта і самовиховання. Основним змістом *самоосвіти* є вдосконалення наявних у студента знань, умінь і навичок з метою досягнення бажаного рівня професійної компетенції. *Самовиховання* – активна цілеспрямована діяльність студента із систематичного формування і розвитку в собі позитивних якостей та усунення негативних. Професійне самовдосконалення - усвідомлений розвиток у себе гідних (потрібних для життя і етичних) навичок і якостей, а на їх основі - освоєння нових ролей. Цей процес ґрунтується на психологічному механізмі постійного подолання внутрішніх суперечностей між наявним рівнем професіоналізму ("Я – реальне професійне") і уявним його станом ("Я – ідеальне професійне").	ПР15
Вміти регулювати власні емоційні стани. Демонструвати соціально відповідальну та свідому поведінку, слідувати гуманістичним та демократичним цінностям у професійній та громадській діяльності. Уміння правильно висловлювати свої почуття допомагає будувати здорові стосунки та мирно розв'язувати конфлікти;. емпатійно взаємодіяти, вступати у комунікацію, бути зрозумілим, толерантно ставитися до осіб, що мають інші культуральні чи гендерно-вікові особливості; демонструвати навички командної роботи у процесі вирішення фахових завдань.	ПР17

5. ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання з навчальної дисципліни є: екзамен, контрольна робота у письмовій формі, реферат, есе.

Форми контролю та критерії оцінювання результатів навчання

Форми поточного контролю: усна (підготовка доповідей, рефератів, есе з подальшим захистом та відповідей на проблемні питання на практичних заняттях).

Форма модульного контролю: письмова контрольна робота у вигляді відповідей на питання різного рівня складності.

Форма підсумкового семестрового контролю: усний екзамен.

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти (модуль 1)

Поточне оцінювання та самостійна робота					Модульна контрольна робота	Сума
Т1	Т2	Т3	Т4	Т5	50	**100**
10	10	10	10	10		

Т1, Т2 ,Т3, Т4, Т5... – теми

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти (модуль ІІ)

Поточне оцінювання та самостійна робота						Модульна контрольна робота	Сума
Т6	Т7	Т8	Т9	Т10	Т11	50	**100**
5	5	10	10	10	10		

Т6, Т8, Т9,Т9, Т10, Т11. – теми

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти (модуль 1 заочна форма навчання)

Поточне оцінювання та самостійна робота					Модульна контрольна робота	Сума
Т1	Т2	Т3	Т4	Т5	-	**100**
20	20	20	20	20		

Т1, Т2 ,Т3, Т4, Т5... – теми

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти (модуль 2 заочна форма навчання)

Поточне оцінювання та самостійна робота						Модульна контрольна робота	Сума
Т6	Т7	Т8	Т9	Т10	Т11	-	**100**
10	10	20	20	20	20		

Т6, Т7, Т8, Т9, Т10, Т11. – теми

Оцінювання окремих видів навчальної роботи з дисципліни (денна форма навчання)

Вид діяльності здобувача вищої освіти	**Модуль 1**		**Модуль 2**	
	Кількість	Максимальна кількість балів (сумарна)	Кількість	Максимальна кількість балів (сумарна)
Лабораторні заняття	7,5	30	7,5	30
Реферат	1	10	1	10
Есе	1	10	1	10
Модульна контрольна робота	1	50	1	50
Разом		**100**		**100**

Оцінювання окремих видів навчальної роботи з дисципліни (заочна форма навчання)

Вид діяльності здобувача вищої освіти	Модуль 1		Модуль 2	
	Кількість	Максимальна кількість балів (сумарна)	Кількість	Максимальна кількість балів (сумарна)
Лабораторні заняття	1,5	50	1,5	50
Презентація	1	25	1	25
Реферат	1	25	1	25
Разом		**100**		**100**

Критерії оцінювання модульної контрольної роботи

Модульна контрольна робота оцінюється по 50-бальній шкалі і складається з трьох завдань різного рівня складності.

Завдання першого рівня - складаються з тестових завдань, які сприяють більш глибокому і осмисленому засвоєнню програмного матеріалу та спрямовані на розвиток навичок вільного оперування психологічними знаннями. Перше завдання модульної контрольної роботи максимально може бути оцінено у 15 балів.

Завдання другого рівня - покликане оцінити знання з тематичної проблематики відповідного модулю, яка надавалася на лекціях і обговорювалася на практичних заняттях. Залежно від обсягу, послідовності викладу і орієнтування у тематичному матеріалі, друге завдання модульної контрольної роботи максимально може бути оцінено у 15 балів.

Завдання третього рівня - має творчо-аналітичний характер. Залежно від обгрунтованості аргументів і суб'єктивних висновків здобувача з визначеної проблематики, третє завдання модульної контрольної роботи максимально може бути оцінено у 20 балів.

Критерії оцінювання підсумкового семестрового контролю

В разі, якщо студент за результатами семестрового поточного та модульного контролю не набрав мінімально допустиму кількість балів (60 балів), то з дисципліни студент складає екамен.

Бали	Критерії оцінювання
F	Студентом дана неправильна відповідь на запитання. Він ухилився від аргументації, виявив незадовільні знання понятійного апарату, спеціальної літератури або взагалі нічого не відповів Практично не знає психолого-педагогічної термінології. Володіння навчальним матеріалом на рівні розпізнавання. Не може користуватися підручником, методичними рекомендаціями, іншими дидактичними засобами. Володіє тільки окремими прийомами практичної діяльності, яких недостатньо для формування вмінь.
FX	Має уяву про психолого-педагогічну термінологію. Володіє навчальним матеріалом на фрагментарному рівні. Конспект з предмету носить не систематизований, фрагментарний характер. Не вміє скласти алгоритм відповіді. Не може відповісти на питання чи виконати практичну роботу без грубих помилок на які не звертає уваги.

E	Студентом в цілому дана правильна відповідь на поставлене запитання. Проте він не зміг переконливо аргументувати її, помилився у використанні понятійного апарату, виявив низький рівень знання відповідних літературних першоджерел. Самостійно відтворює головні положення викладені в базовому підручнику чи лекційному матеріалі. Знає основні психолого-педагогічні терміни. Потребує допомоги викладача чи товаришів для відтворення систематизованого навчального матеріалу. При реалізації знань в вирішенні практичних завдань потребує допомоги викладача на всіх етапах роботи. Часто допускає типові помилки які при допомозі здатен виправити. Повністю відсутнє знайомство з інформацією що викладена в додатковій літературі.
D	Повністю відтворює інформацію що викладена в базовому підручнику. Має значні утруднення при необхідності користування додатковою та довідниковою літературою. Епізодичне знайомство з періодичними психолого-педагогічними виданнями. Сформовані уміння може використовувати у стандартних ситуаціях які закладені у навчальні завдання. При виправленні допущених помилок потребує деякої допомоги викладача. Затрудняється при необхідності використовувати знання отриманні при вивченні інших дисциплін.
C	На основі оволодіння матеріалом в обсязі робочої навчальної програми дисципліни, під керівництвом викладача вміє зіставляти, узагальнювати, систематизувати інформацію про педагогічні явища. Цілком самостійно використовує набуті знання, вміння та навички в стандартних навчальних ситуаціях. Здатен контролювати свою діяльність. При контролі знань досить вільно складає алгоритм відповіді. Швидко знаходить необхідну інформацію в довідниковій літературі. Знайомий з психолого-педагогічними періодичними виданнями поточного року.
B	Вільно володіє матеріалом у відповідності з програмою дисципліни. Знання, вміння та навички може самостійно застосовувати у нестандартних ситуаціях навчального характеру. Проявляє інтерес до наукової та науково-популярної літератури з предмету. Самостійно опрацював рекомендовану, додаткову літературу з предмету. В процесі вивчення дисципліни іноді виконував реферати не передбачені робочою програмою дисципліни. Проявляє схильність до аналітико-синтетичної діяльності, здатен висловлювати власну думку що до вивченого матеріалу. Отримані знання використовує при аналізі стану навчально-виховного процесу в університеті.
A	Студентом дана правильна і вичерпна відповідь на поставлене запитання. При цьому виявлено високий рівень володіння понятійним апаратом, знання першоджерел. На основі досконалого знання матеріалу предмету студент набуті знання, вміння та навички використовує при рішенні нестандартних задач. Вільно використовує міжпредметні зв'язки, орієнтується у періодичній та монографічній літературі з предмету. Легко знаходить відповіді на нестандартні, несподівані питання. У складних ситуаціях може провести аналіз на рівні теоретичного осмислення. Виявляє творчі здібності, нахил до самостійної науково-дослідної роботи.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	ОцінкаECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	**A**	відмінно	зараховано
82-89	**B**	добре	
74-81	**C**		

64-73	**D**	задовільно	
60-63	**E**		
35-59	**FX**	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	**F**	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

6. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

6.1. Зміст навчальної дисципліни

Модуль 1. Сім'я як соціально-психологічний феномен.

Тема 1. Історичні аспекти виникнення сім'ї та шлюбу. Функції сім'ї.

Основні етапи становлення шлюбу та сімейних стосунків в історії суспільного розвитку. Вплив економічних факторів на перехід від полігамних до моногамних сімейних стосунків. Порівняльний аналіз"сім'ї" та "шлюбу" (філософський, історичний, психологічний). Юридичні засади створення сім'ї, підстави для анулювання шлюбу, процесуальні аспекти розлучень, оформлення опікунства тощо. Функції сім'ї як мікрогрупи суспільства. Основні поняття теми: сім'я, шлюб, полігамія, моногамія, поліандрія, егалітарні, нуклеарні,розширені, змішані, неповні, подружні сім'ї, опікунство, ретрофлексуюча сім'я, дезорганізованасім'я, авторитарна сім'я. Проблематика, предмет, об'єкт і завдання психології сімейних відносин. Основні концептуальні підходи у вивченні шлюбно-сімейних відносин: еволюціонізм (І.Я.Баховен, Дж.Ф.Мак-Леннан), функціоналізм (Е.Дюркгейм, У.Огборн, Е.Берджес), біологізм (Ч.Дарвіна), емпіризм (Ф.Ле Пле), сциентизм (У.Джемс, Ч.Кулі, У.Томас, Ф.Знавецький, Ж.Піаже, З.Фрейд). Сім'я і шлюб в історії суспільства (шлюб у давні часи; європейський шлюб у середньовіччі; сім'я у біблійні часи; язичницька сім'я; християнська модель сім'ї). З історії української родини. Типові моделі сучасної української сім'ї. Характерні риси сучасної української сім'ї. Сучасні дослідження шлюбно-сімейних взаємин (Ю.І.Альошина, В.Н.Дружин, С.В.Ковальов, О.С.Співаковська, Е.Г.Ейдеміллер та ін.). Новими напрямами у дослідженні сімейних відносин є: з'ясування впливу сім'ї на розвиток віктимної поведінки підростаючої особистості (О.Двіжона, О.Ліщинська, Н.Максимова, В.Медведєв, І.Трубавіна, О.Харан), дослідження творчого потенціалу сучасної сім'ї (В.Моляко, Л.Міщиха, Л.Мойсеєнко, Т.Титаренко), вивчення життєдіяльності прийомних сімей (Г.Бевз, І.Пеша, А.Капська.

Тема 2. Психологічні умови створення сім'ї.

Функції дошлюбного періоду. Особливості спілкування у дошлюбному періоді. Динаміка почуттів і стосунків у дошлюбному періоді. Кохання та закоханість: типологія кохання, ознаки закоханості. Мотивація вступу до шлюбу. Психологічна готовність до вступу вшлюб. Типології сімей у західноєвропейських концепціяхю Вітчизнянікласифікаційні системи сімей. Соціальні ролі чоловіка і дружини, батьків і дітей. Переваги й унікальність сім'ї як малої соціальної групи. Функціонально-рольова структура сім'ї. Подружні ролі (традиційні, товариські, ролі партнерів, від узгодженості яких залежать особливості взаємин подружжя). Умови розподілу ролей між подружжям. Функції сучасної сім'ї: виховна, господарсько-побутова, емоційна, духовного спілкування, первинного соціального контролю, сексуально-еротична та ін. Комплексність у виконанні сім'ю функцій. Типологія сімей (за кількістю дітей, за складом, за структурою, за стадією становлення сім'ї, за якістю зовнішніх та внутрішніх меж, за способом реагування на стресові, конфліктні ситуації та нормативні кризи, за рівнем виховного потенціалу, за станом психологічного здоров'я, за структурою влади, за розподілом ролей, за ступенем включення членів родини в сімейні стосунки, залежно від адаптивних ресурсів сім'ї). Психологічно благополучна і неблагополучна сучасна сім'я. Поняття "психологічне здоров'я сім'ї". Структура

психологічного здоров'я сім'ї (за В.Торохтієм). Сімейно обумовлені переживання, які особливо несприятливо впливають на психічний і соматичний стан здоров'я людини (Ейдеміллєр Е.Г., Юстіцкіс В.В.).

Тема 3. Психологія подружньої сумісності

*(А.В.*Петровський). Основні підходи у визначенні поняття "сумісність": функціонально-рольовий (С.В.Ковальов, В.Н.Дружинін, Т.Яценко); структурний (Обозов Н.Н., Обозова А.Н., Олійник Н., Кричевський, Антонова, Ольшанський Д., Аугустінавічуте А.). Теорії сумісності (концепція дублювання батьківських якостей, концепція дублювання якостей братів і сестер, гіпотеза Р.Вінча про компліментарність, прогностична модель сумісності Р.Акофф і Ф.Емері та ін.). Психофізіологічна, ціннісно-орієнтаційна та особистісна складові сумісності подружжя і способи її діагностики. Типи ставлення кожного з партнерів до цінностей іншого. Типологія сімей за характером психологічної й *ціннісно-орієнтаційної єдності.* В.Століна, В.Соловйова, П.Флоренського та ін.), песимістичні (Л.Каслер, З.Фройд, В.Рейк, Мартінсон). Пастки кохання (пастка неповноцінності, пастка жалості, сексуальний комфорт, спільність інтересів). Умови збереження емоційних відносин (С.Д.Лаптенок М.Т.Кузнєцов).

Стосунки між батьками та дітьми шкільного віку. Умови збереження позитивних стосунків з дорослими дітьми.

Тема 4. Сім'я і її вплив на формування особистості дитини. Типи виховання. Роль сім'ї в соціалізації дитини.

Особливості соціалізації дитини в сім'ї. Психологічні механізми соціалізації, за допомогою яких батьки впливають на дітей. Особливості стилів сімейного виховання. Поняття рольової багатофункціональності в сім'ї. Основні патогенні типи виховання. Гіпоопіка: явне емоційне відкидання, перфекціонізм, компенсаторна гіпоопіка, гіпопротекція, прихована гіпопротекція, потураюча гіпопротекція. Виховання по типу підвищеної моральної відповідальності. Суперечливе виховання. Причини неадекватного батьківського ставлення до дитини. Поняття психологічного здоров'я дитини.

Тема 5. Материнство й батьківство. Діти без сім'ї. Психологічна діагностика сім'ї. Соціально-культурний контекст виникнення феномена материнства й батьківства в цілому.

Основні напрямки досліджень в області вивчення материнства. Біологізаторські позиції в трактуванні «материнського інстинкту». Соціокультурна динаміка феномена батьківства. Батьківство в сучасній родині. Поняття психічної депривації. Материнська депривація. Форми психічної депривації (емоційна, соціальна, сенсорна депривації) і їхній зв'язок з вихованням дитини поза родиною. Психолого-педагогічна підтримка дітей, що виховуються без родини. Проблеми всиновлення. Мета і завдання психологічної діагностики сім'ї. Методи психологічного вивчення сім'ї. Параметри діагностики подружніх стосунків і відповідні методики. Особливості психологічної діагностики сім'ї з проблемною дитиною. Особливості психологічної діагностики сім'ї на основі індивідуального і системного підходів.

Модуль 2. Детермінанти нестабільності подружніх стосунків. Їх види, наслідки та шляхи попередження.

Тема 6. Детермінанти нестабільності подружніх стосунків. Їх види, наслідки та шляхи попередження. Динаміка подружніх відносин

Чинники, які впливають на стабільність шлюбу. Життєвий цикл сім'ї (Р.Норберт, Е Дюраль, Р.Хілл, Є. К. Васильева, Г.Навайтіс, Е.Г.Сіляєва, К. Вітакер, Е.Г.Ейдеміллер). Проблематика перших періодів подружнього життя. Сутність поняття адаптації подружжя. Структура адаптації особистості у сфері шлюбно-сімейних відносин (В.А.Сисенко). Зміст первинної адаптації. Сфери сімейної адаптації (матеріальнморально-психологічна, інтимно-особистісна). Вторинна (негативна) адаптація і сфери її прояву. Умови подолання вторинної негативної адаптації.

Тема 7. Психологія емоційних взаємин та значущих стосунків. Теорія прихильності та її роль у розбудові парних емоційних стосунків.

Потреба у прийнятті та любові. Теорія потреб А. Маслоу. Атракція, симпатія, любов та її типи. Умови збереження та руйнації емоційних сімейних взаємин. Теорія тріангуляції як інформаційна модель трансляції інваріантів емоційнонавантажених взаємин у наступні покоління сімейної системи. Сімейні чвари та явище пробачення в подружніх взаєминах. Сімейні конфлікти та специфіка їх розв'язання. Співвідношення функцій, ролей та типів сімейних стосунків. Типи сімейних стосунків: подружні, шлюбні, сексуальні, батьківські, батьківськодитячі, дитячі, сіблінгові. Профілі щлюбу та типи подружніх взаємин. Особливості перебігу адаптаційних процесів щодо шлюбно-сімейних взаємин. Стадії сексуального розвитку дитини та сексуальні розлади у подружжі. Порядок народження дітей та їхня рольова позиція. Явище конкуренції між дітьми. Значення у дорослому віці сіблінгових взаємин. Процеси розпаду та дестабілізації сімейних стосунків. Стадії розлучення за моделлю Е. Кюблєр-Росс.

Тема 8. Психологія сімейної кризи

Вивчення феномену кризи у психологічній літературі. Теорії криз у працях Е.Ліндерманна, Дж.Каплана, Дж.Якобсона. Діагностичні ознаки кризи. Поняття сімейної кризи. Теоретичні підходи до опису сімейних криз. Кризи розглядаються як перехідні моменти між стадіями життєвого циклу (Е.Ейдемиллер, В.Юстіцкіс, В.Сатір Дж. Хейлі. Кризи сім'ї як стерсові події, що впливають на стабільність сімейної системи (Р.Хілл). Експериментальні дослідження кризових періодів у життєдіяльності сім'ї (Плзак, С.Кратохвіл, Н.Самоукіна. Характеристики сімейної кризи. Прояви сімейної кризи на індивідуальному рівні, у нуклеарній сім'ї, у розширеній сім'ї, у стосунках сім'ї і соціуму. Симптоматична поведінка як результат сімених криз.

Тема 9. Подружні конфлікти.

Види подружніх конфліктів, їх стадії, шляхи розв'язання. Вік сім'ї та причинами конфліктних ситуацій. Стресові ситуації в сім'ї. Міфи про стреси та їх наслідки. Фізичні та психологічні наслідки. Позитивні та негативні аспекти спілкування у сім'ї. Сімейний конфлікт, його стадії (виникнення об'єктивної конфліктної ситуації; усвідомлення об'єктивної конфліктної ситуації; перехід до конфліктної поведінки; вирішення конфлікту) та особливості. Причини сімейних конфліктів. Класифікація конфліктів на грунті незадоволених потреб подружжя (за В.А.Сисенко), за ступенем небезпеки для сімейної цілісності. Моделі поведінки подружжя у конфліктних ситуаціях (В.А.Кан-Калик). Профілактика подружніх конфліктів.

Тема 10. Процеси розпаду і дестабілізації сімейних відносин

Ознайомити студентів із феноменом розлучення як ненормативної кризи сім'ї та його наслідками для подружжя і дітей. Чинники руйнування шлюбно-сімейних відносин (соціальні. політичні, економічні, гендерні, етнічні, соціально-психологічні, індивідуально-психологічні та ін). Типи розлучень: справжнє, розлучення-тиск, розлучення-реакція. Фази розпаду і дестабілізації відносин: інтрапсихічна (внутрішня), інтерпсихічна, соціальна фаза, фаза переробки. Концепція розпаду емоційних стосунків (Дж.А.Лі). Стадії розлучення. Стратегії поведінки у ситуації розлучення (модель Кюблер-Рос). Діалектична модель процесу розлучення Маслоу. Соціально-психологічних наслідки розлучення . Характеристика ситуації після розлучення. Емоційні реакції дітей та підлітків на розлучення батьків. Рекомендації батькам у построзлучній ситуації (Альошина). Рекомендації подружжю, яке пережило розлучення (Н.Наріцин).

Тема 11. Психологічна допомога сім'ї. Дисфункціональні сім'ї. Процеси розпаду і дестабілізації сімейних відносин.

Риси психологічного консультування і психотерапії сім'ї. Принципи психологічного консультування сім'ї. Механізми психологічної корекції сімейних стосунків. Особливості використання методів і прийомів сімейного консультування. Доцільність застосування сімейної психотерапії. Принципи і стадії процесу сімейної психотерапії. Поняття про дисфункціональну сім'ю. Психологічні портрети дружин, дітей і онуків із співзалежних алкогольних родин. Сімейна алкогольна співзалежність як контекст відтворення алкоголізму. Прогноз розвитку для дружин, дорослих дітей і онуків з алкогольних родин. Психологічна допомога дружинам, дітям і онукам алкоголіків. Робота з хімічно залежними сім'ями.

Чинники та наслідки руйнування шлюбно-сімейних відносин. Види розлучення. Фази розпаду емоційних відносин. Стадії розлучення. Проблеми повторного шлюбу. Дитина в процесі розлучення батьків: розлучення як психологічна травма. Психологічна допомога дитині у випадку виховання її прийомними батьками. Розлучення в житті дорослої людини: розчарування й втрата партнера. Психологічна підтримка розведених батьків: мачухи, вітчими. Наслідки розлучення для дітей і для подружжя. Проблеми неповної родини

6.2. Структура навчальної дисципліни (денна)

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	Форма навчання:денна					
	Усього	у тому числі				
		лекції	практичні (семінарські)	лабораторні	індивідуальна робота	самостійна робота
7-й семестр						
Модуль 1. Сім'я як соціально-психологічний феномен.						
Тема 1. Історичні аспекти виникнення сім'ї та шлюбу. Функції сім'ї.	12	3		3		6
Тема 2. Психологічні умови створення сім'ї.	12	3		3		6
Тема 3. Психологія подружньої сумісності	12	3		3		6
Тема 4. Сім'я і її вплив на формування особистості дитини. Типи виховання. Роль сім'ї в соціалізації дитини.	11	2		3		6
Тема 5. Материнство й батьківство. Діти без сім'ї. Психологічна діагностика сім'ї. Соціально-культурний контекст виникнення феномена материнства й батьківства в цілому	11	2		3		6
Модульна контрольна робота	2	2				
Разом за модуль	60	15		15		30
Модуль 2 Детермінанти нестабільності подружніх стосунків. Їх види, наслідки та шляхи попередження.						
Тема 6. Детермінанти нестабільності подружніх стосунків. Їх види, наслідки та шляхи попередження. Динаміка подружніх відносин	10	2		3		5
Тема 7. Психологія емоційних взаємин та значущих стосунків. Теорія прихильності та її роль у розбудові парних емоційних стосунків	10	3		2		5
Тема 8. Психологія сімейної кризи	9	3		1		5
Тема 9. Подружні конфлікти.	10	2		3		5
Тема 10. Процеси розпаду і дестабілізації сімейних відносин	9	1		3		5
Тема 11. Психологічна допомога сім'ї. Дисфункціональні сім'ї. Процеси розпаду і дестабілізації сімейних відносин.	10	2		3		5
Модульна контрольна робота	2	2				
Разом за модуль	60	15		15		30
Разом за семестр	120	30		30		60

6.2. Структура навчальної дисципліни (заочна)

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	Форма навчання:заочна					
	Усього	у тому числі				
		лекції	практичні (семінарські)	лабораторні	індивідуальна робота	самостійна робота
8-й семестр						
Модуль 1 Сім'я як соціально-психологічний феномен.						
Тема 1. Історичні аспекти виникнення сім'ї та шлюбу. Функції сім'ї.	11,5	1		0,5		10
Тема 2. Психологічні умови створення сім'ї.	11,5	1		0,5		10
Тема 3. Психологія подружньої сумісності	11	0,5		0,5		10
Тема 4. Сім'я і її вплив на формування особистості дитини. Типи виховання. Роль сім'ї в соціалізації дитини.	11	0,5		0,5		10
Тема 5. Материнство й батьківство. Діти без сім'ї. Психологічна діагностика сім'ї. Соціально-культурний контекст виникнення феномена материнства й батьківства в цілому	12	1		1		10
Разом за модуль	57	4		3		50
Модуль 2 Детермінанти нестабільності подружніх стосунків. Їх види, наслідки та шляхи попередження.						
Тема 6. Детермінанти нестабільності подружніх стосунків. Їх види, наслідки та шляхи попередження. Динаміка подружніх відносин	11,5	1		0,5		10
Тема 7. Психологія емоційних взаємин та значущих стосунків. Теорія прихильності та її роль у розбудові парних емоційних стосунків	11,5	1		0,5		10
Тема 8. Психологія сімейної кризи	11,5	1		0,5		10
Тема 9. Подружні конфлікти.	5,5	1		0,5		4
Тема 10. Процеси розпаду і дестабілізації сімейних відносин	11,5	1		0,5		10
Тема 11. Психологічна допомога сім'ї. Дисфункціональні сім'ї. Процеси розпаду і дестабілізації сімейних відносин.	11,5	1		0,5		10
Разом за модуль	63	6		3		54
Разом за семестр	120	10		6		104

6.3. Теми лабораторних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1	Тема 1. Історичні аспекти виникнення сім'ї та шлюбу. Функції сім'ї.	3	0,5
2	Тема 2. Психологічні умови створення сім'ї.	3	0,5
3	Тема 3. Психологія подружньої сумісності	3	0,5
4	Тема 4. Сім'я і її вплив на формування особистості дитини. Типи виховання. Роль сім'ї в соціалізації дитини.	3	0,5
5	Тема 5. Материнство й батьківство. Діти без сім'ї. Психологічна діагностика сім'ї. Соціально-культурний контекст виникнення феномена материнства й батьківства в цілому	3	1
6	Тема 6. Детермінанти нестабільності подружніх стосунків. Їх види, наслідки та шляхи попередження. Динаміка подружніх відносин	3	0,5
7	Тема 7. Психологія емоційних взаємин та значущих стосунків. Теорія прихильності та її роль у розбудові парних емоційних стосунків	2	0,5
8	Тема 8. Психологія сімейної кризи	1	0,5
9	Тема 9. Подружні конфлікти.	3	0,5
10	Тема 10. Процеси розпаду і дестабілізації сімейних відносин	3	0,5
11	Тема 11. Психологічна допомога сім'ї. Дисфункціональні сім'ї. Процеси розпаду і дестабілізації сімейних відносин.	3	0,5
	Разом	**30**	**6**

6.4. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1	Тема 1. Історичні аспекти виникнення сім'ї та шлюбу. Функції сім'ї.	6	10
2	Тема 2. Психологічні умови створення сім'ї.	6	10
3	Тема 3. Психологія подружньої сумісності	6	10
4	Тема 4. Сім'я і її вплив на формування особистості дитини. Типи виховання. Роль сім'ї в соціалізації дитини.	6	10
5	Тема 5. Материнство й батьківство. Діти без сім'ї. Психологічна діагностика сім'ї. Соціально-культурний контекст виникнення феномена материнства й батьківства в цілому	6	10
6	Тема 6. Детермінанти нестабільності подружніх стосунків. Їх види, наслідки та шляхи попередження. Динаміка подружніх відносин	5	10
7	Тема 7. Психологія емоційних взаємин та значущих стосунків. Теорія прихильності та її роль у розбудові парних емоційних стосунків	5	10
8	Тема 8. Психологія сімейної кризи	5	10
9	Тема 9. Подружні конфлікти.	5	4
10	Тема 10. Процеси розпаду і дестабілізації сімейних відносин	5	10
11	Тема 11. Психологічна допомога сім'ї. Дисфункціональні сім'ї. Процеси розпаду і дестабілізації сімейних відносин.	5	10
	Разом	**60**	**104**

7. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Основна література

1. Андреева Т.В. Семейная психология СПб: „Речь”, 2004. 244 с.
2. Горецька О.В. Психологія сім’ї : навчальний посібник для студентів спеціальності «Практична психологія», «Початкова освіта» Бердянськ : Видавець Ткачук О.В., 2015. 216 с.
3. Бондарчук О.І. Психологія сім’ї: Курс лекцій. К.: МАУП, 2001.96 с.
4. Дружинин В.Н. Психология семьи. Екатериненбург: Деловая книга, 2004.
5. Діденко Психологія сексуальності та сексуальних стосунків..: Арістей, 2003. 312 с.
6. Эйдемиллер Э.Г., Добряков И.В., Никольская И.М. Семейный диагноз и семейная психотерапия. Учеб. пособие для врачей и психологов. СПб.: „Речь”, 2003. 336с.
7. Карабанова О.А. Психология семейных отношений и основы семейного консультирования М.: Гардарики, 2004. 320 с.
8. Олифирович Н.И., Зинкевич-Куземкина Т.А., Велета Т.Ф. Психология семейных кризисов. СПб: Речь, 2007. 360 с.
9. Психология семейных отношений с основами семейного консультирования/ Под ред. Е.Г.Силяевой.М.: «Академия», 2002. 192 с.
10. Психология скмьи /Под ред. Райгородского. Самара: Издательский Дом БАХРАХ М, 2003. 752 с.
11. Психология и психотерапия семейных конфликтов / Под ред. Райгородского. Самара: Издательский Дом БАХРАХ М, 2003. 784 с.
12. Мілютіна К. Психологія сім’ї. Техніки раціонально – інтуїтивної психокорекції родини. К.: Главник, 2007. 112 с.
13. Мілютіна Катерина. Психологія сім’ї. Техніки раціонально - інтуїтивної психокорекції К., 2007. 144 с.
14. Карабанова О.А. Психология семейных отношений и основы семейного консультирования. Учебное пособие. М., 2004.
15. Ковалев. С. В. Психология современной семьи. М., 2006 г.
16. Олифирович Н. И. Психология семейных кризисов. СПб. : Речь, 2006. 360 с.
17. Поліщук В.М. Психологія сім’ї . Суми: ВТД «Університетська книга», 2008. 239 с.
18. Помиткіна Л.В., Злагодух В.В., Хімченко Н.С., Погорільська Н.І. П Психологія сім’ї. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. К. 2010. 270 с.
19. Солодников В. В. Социология социально - дезадаптированной семьи. СПб, 2007. 384 с
20. Эйдемиллер Э. Г. Методы семейной диагностики и психотерапии. М., СПб., 2001 г.
21. Эйдемиллер Э.Г., Юстицкис В. Психология и психотерапия семьи. СПб.: Издательство «Питер», 2005. 656с.
22. Молода сім'я: проблеми та умови її становлення..: ДЦССМ, 2003. 184 с.
23. Андреева Т.В. Психология современной семьи. СПб., 2005. 436 с.

Допоміжна література

1. Алешина Ю.Е. Индивидуальное и семейное психологическое консультирование М.: „Класс”, 2000. 208 с.
2. Берн Э. Игры, в которые играют люди 1992. 180с.
3. Браун Дж., Кристенсен Д. Семейная психотерапия и семейное консультирование. М.,2001. 420с.
4. Брутман В.И., Варга А.Я., Хамитова И.Ю. Влияние семейных факторов н формирование девиантного материнства /Психологический журнал. 2000. Т. 21. № 2.
5. Брутман В.И., Панкратова М.Г., Ентолопов С.Н. Некоторые результаты обследования женщин, отказывающихся от своих новорожденных детей /Вопросы психологии. 1994.№ 5. с. 24-32.

6. Бурменская Г.В., Захарова Е.И., Карабанова О А. и др. Возрастно-психологический подход к консультированию детей и подростков. М., 2003. 125с.
7. Варга А.Я. Системная семейная психотерапия /*Журнал практической психологии и психоанализа.* 2002. № 2. с. 24-30.
8. Васильева Н.Л. Процесс индивидуации как условие нормального развития семьи
9. Вассерман Л.И., Горькавая И.А., Ромицина Е.Е. Тест «Подростки о родителях». М,
10. Витакер К. Полуночне размышления семейного терапевта М.: «Класс», 2004. 208 с.
11. Вітюк Н.Р. Соціально-психологічний аналіз подружніх конфліктів. */ Збірник наукових праць*. Івано-Франківськ: Плай, 2004. Вип. 9. Ч.2. С. 109-116.
12. Говорун Т.В., Кікінеджі О.М. Психологія статі.. Т, 2002.
13. Гридковець Л.М. Подолання подружніх конфліктів /*Практична психологія та соціальна робота.* 1999. № 8. С.37-38.
14. Гришина Н.В. Психология конфликта.. С.-Пб.: Питер, 2001. -404 с.
15. Грюнвальд Бернс Б., Макаби Гарольд В. Консультировани семьи. М.: Когито-Центр, 2004. 416 с.
16. Зацепин В.И. Брак и семья .Самара: Бахрах М, 2002. 328 с..
17. Ильин Е.П. Дифференциальная психофизиология мужчин и женщин. СПб, 2003.504 с.
18. Ключников С.Ю. Семейные конфликты. СПб.: Питер, 2002. 160 с.
19. Крисюк Г.Я. Психологічні особливості впливу батьківської сім'ї на адаптацію молодого подружжя // Збірник наукових праць. Івано-Франківськ: ВДВ ЦІТ, 2006. Вип. 11. Ч.2. С.215-222.
20. Левкович В.П., Зуськова О.Э. Социально-психологический подход к изучению супружеских конфликтов. СПб.: Питер, 2001. 428.с.
21. Сатир В. Вы и ваша семья. Руководство по личностному росту. М. 2002. 320 с.
22. Скиннер Р., Клииз Дж. Семья и как в ней уцелеть. М., 2005 г.
23. Спиваковская А.С. Психотерапия: игра, детство, семья. Т.2 М., 2000
24. Сысенко В.А. Супружеские конфликты. М., 2003 г.
25. Федоришин Г.М. Особливості емоційного компоненту взаємодії подружжя /Збірник наукових праць. Івано-Франківськ: ВДВ ЦІТ, 2005. Вип. 10. Ч.2. С.21-30.
26. Федоришин Г.М. Психологія становлення особистості у батьківській сім'ї: Навчально-методичний посібник. – Івано-Франківськ: «Місто НВ», 2006. 168 с.
27. Фрейд А. Психология «Я» и защитные механизмы. М., 1993.
28. Херсонский Б.Г., Дворяк С.В. Психология и психопрофилактика семейных конфликтов. К.: Здоровье, 1991. 189 с.
29. Шапиро А.З. Семейная психология /Социальная энциклопедия. М., 2000. 620с.

Інформаційні ресурси в мережі Інтернет

1.twirpx.com/file/524552/
2. knigi.tr200.ru/f.php?f...p=0
3. student-library.net/.../86-1-0-1043
4. alleng.ru/edu/philos3.htm
5. monsimulacres.at.ua/load/12
6. ladoshki.com/?books...29
7. chitalka.info/gumaniratni_nauki.html
8. konspect.com/philosophy.html
9. iphonebooks.info/1310-flosofya-spscherba

Результати перегляду
робочої програми навчальної дисципліни

Робоча програма перезатверджена на 20___ / 20___ н.р. без змін; зі змінами (Додаток ___).
(потрібне підкреслити)

протокол №___від «____»_____ 20 ___ р. Завідувач кафедри _____ _____
(підпис) (Прізвище ініціали)

Робоча програма перезатверджена на 20___ / 20___ н.р. без змін; зі змінами (Додаток ___).
(потрібне підкреслити)

протокол № ___ від «____»_____ 20 ___ р. Завідувач кафедри _____ _____
(підпис) (Прізвище ініціали)

Робоча програма перезатверджена на 20___ / 20___ н.р. без змін; зі змінами (Додаток ___).
(потрібне підкреслити)

протокол № ___ від «____»_____ 20 ___ р. Завідувач кафедри _____ _____
(підпис) (Прізвище ініціали)

Робоча програма перезатверджена на 20___ / 20___ н.р. без змін; зі змінами (Додаток ___).
(потрібне підкреслити)

протокол № ___ від «____»_____ 20 ___ р. Завідувач кафедри _____ _____
(підпис) (Прізвище ініціали)